

„A TITOK A HALLGATÁSBAN REJLIK”

Interjú Luigi Tassonival

Luigi Tassoni 1994-2021 között volt az Olasz Tanszék tanszékvezetője, és ezzel párhuzamosan 2017-ig a Romanisztika Intézet igazgatója. Az MTA doktora, az olasz irodalom és szemiotika nemzetközileg elismert szakértője. 1998-ban Fulbright vendégprofesszor volt az Amerikai Egyesült Államokban. Tassoni professzor 45 könyv és több mint 400 – különböző nyelven megjelent – publikáció szerzője. Ezúttal *A csend retorikája* (Fakultás Könyvkiadó) című kötet kapcsán mesél a Pécsi Tudományegyetemen szerzett tapasztalatairól. A kötetet két egykori tanítványa, ma már kollégája, Rónagy Eszter és Tombi Beáta szerkesztette, és tanár úr legkedvesebb kutatási témáit tárja az olvasó elé.

Mielőtt azonban az említett kötetről kérdeznénk, kíváncsiak vagyunk arra is, hogy annak idején – közel 28 éve – hogyan fogadta Önt az egyetem és a város. Hogyan tudta, illetve hogyan tudja ma egy külföldi oktatási és kutatási tapasztalatokkal rendelkező olasz tudós a terveit Magyarországon megvalósítani?

1994 szeptemberében érkeztem Pécsre, megpróbálom röviden összefoglalni az akkori helyzetet. Akkoriban mindannyiunk, de különösen az európai italianisztika művelői számára két lehetséges választás kínálkozott: vagy kiléptünk abból az elszigeteltségből, amelybe a történelmi helyzet folytán a bölcsészeti tanulmányok, az idegen nyelvek és kultúrák tanítása szorult, vagy végleg eltűnünk a süllyesztőben. Azt hiszem, nagyrészt megnyertük a csatát. Egyre szorosabb nemzetközi, elsősorban olasz-magyar kapcsolatokat építettünk ki, és képzési programjainkat úgy alakítottuk, hogy eredményesen készíthessük fel a magyar fiatalokat a gyorsuló világ komplex kihívásaira a kommunikáció, a tudás és a személyes célok megvalósítása szempontjából is. Kollégáimmal együtt, a tanszéken, illetve az egész karon egyfajta, úgy

mondanám „tudatos és tudományos humanizmust” alakítottunk ki. Az egyetem továbbra is a kutatás, a képzés és a kultúra központja maradt. Az idegen nyelvek és kultúrák tanszékeit a nyelvviskolák szintjére visszaszorítani akaró törekvések ellenében megmutattuk, hogy a modern társadalomban betöltött szerepünk sokkal hasznosabb, összetettebb és szükségesebb mint gondolták. Ez így volt, és ma is így van. Az eredmények ma is láthatók.

Munkánk egyik eredménye például a Nemzetközi Interdiszciplináris Szemináriumok sorozat. Ezek az évente egyszer, ill. most már évente akár többször is megszervezett alkalmak lehetővé teszik a fiatal italianisták számára, hogy személyesen találkozzanak írókkal, költőkkel, filozófusokkal, újságírókkal, filmrendezőkkal. A találkozások mindig tematikus alapokon szerveződnek, kihasználjuk az új technológiák adta lehetőségeket is.

Egy másik fontos eredmény olyan kollégák munkájának köszönhető, mint Orbán Jolán professzor asszony, aki a nagy érdeklődéssel kísért Derrida-előadások kurátoraként rendszeresen vezető kortárs filozófusokat hív meg.

Mindkét említett formában találkozhattunk például Olaszország egyik meghatározó filozófusával, Maurizio Ferrarisszel, akinek egyetemünk éppen az én javaslatomra *Doctor Honoris Causa* címet is adományozott. Pécs remek munkahely minden szempontból, és minden évszakban barátságos és kedves város.

Most beszéljünk *A csend retorikája*-ról! A könyv az Ön kedvenc témái mellett olyan szerzők szövegeivel is foglalkozik, akik közvetve vagy közvetlenül fontosak voltak az Ön számára. Mire utal a cím?

A filozófiában, az irodalomban és a szemiotikában is sokáig alábecsülték a csend funkcionális szerepét, szuggesztív és érinthetetlen mítosznak tekintették. Mindig is foglalkoztatott a csend kér-

dése. A csendnek nagyon fontos, aktív szerepe van a nyelvben. Ez a középkori (különösen Szent Ágoston és Dante) és a kortárs írók (Valéry, Ungaretti) esetében is megfigyelhető. De személyes találkozásaim is megerősítettek ebben. Derridával és Habermasszal Pécssett kerülhetett sor erre (ezúton is szeretném kifejezni hálás köszönetemet Orbán Jolánnak és Boros Jánosnak), Todorovval pedig az USA-ban. A mai nagy európai költészetben keresztül is igyekeztem bemutatni, hogy a hallgatás, illetve a csend aktívan befolyásolja a diskurzust.

A kötetben egész fejezeteket szentel az említett szerzőknek, ugyanakkor olyan szerzők szövegeivel is foglalkozik, akikhez különösen erős kötélek, szoros barátság fűzi Önt.

Igen, elsősorban Hubay Miklós és Eszterházy Péter esetében. Hubay Miklóst az egyik legnagyobb kortárs európai drámaírónak tartom. Józsa Judit, egykori kedves kolléganőm segítségével közreműködtünk néhány műve olasz nyelvű kiadásában. Az Esterházy Péter *Harmonia caelestis*éről szóló hosszú tanulmány külön fejezetet alkot ebben a könyvben. A cikk olasz nyelvű kiadása az *Il gattopardo* (A párduc) című regény szerzőjének, Giuseppe Tomasi di Lampedusának szentelt egyik kötet második felében olvasható. Hubay és Szondi Péter

olvasása révén is (amit pedig Kelemen János barátomnak köszönhetek), sokat foglalkoztam a tragikum kérdéskörével, amely nekünk, kortársaknak tényleg nagyon fontos. Mostanában is foglalkoztat ez a téma, az idén 700. éve elhunyt Dante Alighieri művei kapcsán.

Ön a firenzei egyetemen tanult, sokan a nagy költő és irodalomkritikus, Piero Bigongiari kedvenc tanítványaként tartják számon.

A firenzei évek a szenvedélyes tanulóéveket jelentették számomra. Lehetőségem nyílt rá, hogy közvetlen kapcsolatot építsek ki a Bigongiari-nemzedékhez tartozó költőkkel és írókkal, akikkel szinte naponta találkoztam, és állandó párbeszédet is folytathattam. Olyan hírességek voltak köztük mint Luzi, Sinisgalli, természetesen maga Bigongiari és Oreste Macrì (a generációs módszer feltalálója), továbbá Bilenchi, Landolfi, Pratolini, Gianfranco Contini. Utóbbival éppen abban a házban találkoztam, amely egykor Guicciardinié volt. Ezek a nevek ma is fontosak a pécsi Olasz Tanszéken zajló kutatás és oktatás számára, hiszen íróként és kritikusként is hozzájárultak az irodalmi tanulmányok modernizálásához, a klasszikusok olvasásának (Dantétól Leopardiig) aktualizálásához.

Hubay Miklóssal | Fotó: Mily Curcio

Az Ön írásaiban és munkáiban nagy szerepet kap a képek és a festészet tanulmányozása.

Igen, szigorúan szemiotikai megközelítésben. Ezt a látásmódot a hallgatóim, a hallgatóink is elsajátították már. Olyannyira, hogy amikor a kilencvenes évek végén sok diákunk Erasmusszal Bolognában tanult (Umberto Eco szemiotikája vonzotta őket) mindannyian rendkívül jó jegyeket szereztek, gyakran *cum laude* minősítést kaptak. Ezt a korántsem mellékes részletet maga Eco is megerősítette nekem egyik személyes találkozásunk alkalmával. A képek megfoghatatlanok, meg kell tanulnunk „hallgatni” őket, türelemmel, odafigyeléssel, nyugalommal. Foglalkoztam Caravaggióval, a 17. század nagy mestereivel, különösen Mattia Pretivel, akit – azt hiszem – tényleg nagyon jól ismerek, de érdekel a kortárs festészet is.

Szavaiból egy olyan kultúra képe bontakozik ki, amelyben az alkotóelemek kölcsönhatásba lépnek egymással, a tudásterületek összefonódnak.

Igen, ez az újszerű szemlélet jellemzi a pécsi italiánistákat, ez vezérli az együttműködéseket: az oktatott és kutatott diszciplínák gyakran találkoznak és összekapcsolódnak, ennek eredményeként közös projektek születnek, a történelemtől a nyelvészetten át az irodalomig. Mindezt nemzetközi online konferenciákon is bemutattuk és bizonyítottuk.

A világvárvány szomorú évében a mi kapcsolatrendszerünk csak erősödött: fiatalok és tudósok, kutatók beszélgettek egymással Magyarországtól Máltáig, Norvégiától Olaszorszáig. Ugyanakkor arra a rendkívüli magyarországi kapcsolati hálóra is büszke vagyok, amelyet az olasz nyelv és kultúra itteni tanáraival alakítottunk ki: a magyarországi olasztanárok követnek minket, jól összeszokott csapatot alkotnak. Ez természetesen a budapesti Olasz Kultúrintézet számára is öröm. Velük és más olasz egyetemekkel is számos olyan közös kezdeményezésünk van, amelyekbe gimnáziumok is bekapcsolódnak. Ma tehát, ha egy fiatal olasz szakra iratkozik be az egyetemen, korántsem pusztán nyelvet tanul, elsajátítja, hogy hogyan ismerje meg a világot, amelybe éppen belépni készül. Olyan hasznos eszközrendszer és ismeretek birtokába kerül, amelyek az élet és a munka világának legkülönbözőbb szintjein is segítségére lehetnek. Bízom benne, hogy a felsoroltakból egyértelmű, hogy a beszélgetésünk elején említett elszigetelődés veszélyét elkerültük, és remélem, véglegesen legyőztük. Kölcsönös kulturális sajátosságaink megismerése révén jobban megértjük a bennünket körülvevő világot, és tiszteljük egymást.

Az interjút fordította: *Wallendums Tünde*
Olasz Tanszék

Esztérházy Péterrel | Fotó: Milly Curcio